הגיליון מוקדש
לעילוי-נשמתו של מורי-
חמי, אשר אהב את התורה
בכל ליבו, נפשו ומאודו,
הרב יוסף ב"ר אברהם ז"ל.
ת. נ. צ. ב. ה.

פרשית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת
תולדות

תשפ"ז

גיליון מס'
811

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

למה זה אנוכי

תהייתם המייסרת של אלו שעברו מסע לעבר היהדות

... וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר: אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי? וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה' (בראשית כ"ה, כ"ב)

"למה זה אנוכי" - מאי משמע?

בשעה טמירה של ליל שבת מלכתא נתתי ליבי להתבונן ולחשוב מחשבות: הן רבקה אמנו עוברת מסע. אחיה, לבן הארמי והרמאי, אביה בתואל הרשע, והנה היא אוזרת אומץ ופונה לדרך חדשה, לדרך היהדות. היא פועלת 'נגד הזרם' ותרה אחרי האמת. לבטח - כפי שמצביע מהר"ם שפירא מלובלין - תפילתה הנרגשת כעקרה, איננה רק לילדים ביולוגיים, אלא גם כאלו שימשיכו בדרכה ויאמצו את מורשתה.

והנה, כאשר היא פוסעת ליד בתי עבודה-זרה היא מרגישה כי "מפרכס לצאת". היא חוששת, אפוא, כי תפילתה לא נתקבלה: הילד שעשוי להיוולד הולך לחזור אחורנית, לאמץ סגנון-חיים 'עשווי'. לנהוג במנהג גילולי בית-אביה.

ואז היא תוהה בתהייה כואבת-מייסרת נוראות: "למה זה אנוכי?" - עשיתי מסע ארוך לעבר היהדות, והנה הבן שלי עלול לחזור אחורנית - לדרך של ההורים והדודים שהותרתי מאחור?! ומיד - "ותלך לדרוש את השם", היא רוצה להבין איזה מסר אלוקי ישנו כאן. מה טיבם ומשמעותם של דברים. לחבוש צרי ומזור לכאב.

□□□

גם חזקיה תהה תהייה זו. בגמרא (ברכות י', א) מסופר שישעיהו בן אמוץ פנה אל חזקיהו המלך בשעה ששכב על מיטת-חוליו ונטה למות. ישעיהו ציין בפניו כי זהו עונש על שלא עסק בפריה-ורביה. חזקיהו המלך הסביר כי לא עסק בכך משום שראה ברוח-הקודש כי יוולדו לו בנים שייצאו לתרבות רעה. "בהדי כבשי דרחמנא, למה לך?", השיבו ישעיהו. "בנסתרות-שמים מה לך לחפש; מה שצווית - היה לך לעשות".

... והנה, כאשר כואבת,
הילדים, אימצו את
הדרך הקודמת אותה
התאמצו לנטוש

□□□

מה זה אומר לנו הלכה למעשה? ישנם יהודים שעשו מסע הרואי בחייהם: הם קיימו "לך-לך מארצך ומבית אביך", נטשו חיים ישראליים ויצאו, במסירות-נפש, למסע, כברת-דרך ארוכה שבמהלכה החלו לשמור תורה ומצוות. הדרך הזו, למותר לציין, לא הייתה 'סוגה בשושנים'.

והנה, ייתכן שנתגלתה בפניהם אכזבה מרה. הם קיוו כי הבית שיקימו יהיה ברוח ובדרך זו, אך ישנם ילדים, שלא נדע, שנסוגו אחורנית - ואימצו את הדרך הקודמת שאותה כה התאמצו להשאיר מאחור. התהייה שלהם בוודאי כואבת, מייסרת: "למה זה אנוכי?" תחושה של החמצה קשה על שהדרך לא ממשיכה הלאה. אבל גדולי הדורות כבר לימדנו כי הנוער הנפלט, זוהי "גזירת-שמים". "כבשי דרחמנא".

רק תפילות.

מפנקסו של מחנך

דילמות חינוכיות אקטואליות

לצאת מתדרמת-החורף

כיצד מגבירים מוטיבציה ללמידה בחורף ארוך?

הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א

מכון 'שתולים' לנוער

הדבר הכי-נחוץ לתלמידינו עכשיו הוא: תוספת מוטיבציה ללמידה!

ברצוני לעמוד על טעות נפוצה, שאם נתקן אותה - נרוויח הרבה למידה, בכמות ובעיקר באיכות. שם הנושא בקצרה: 'תכנית לפי יעדים ולא לפי שעות'.

ונסביר על פי מעשה שהיה.

■■■

באחת הישיבות למתמודדים בהן לימדתי, התעורר צורך לחזק את סדר א'. בס"ד השגנו תקציב צנוע של כ-2,000 ₪ שהספיק כדי להציע לכל תלמיד ארוחה חגיגית משותפת במסעדה עם סיום המבצע.

נשארה רק שאלה אחת: מה יהיה המבצע? חברי לצוות רצו לעשות מבצע לפי שעות: 'מי שיהיה כל יום בסדר א' בין השעות כך וכך, יזכה בהטבה'. אולם אני סברתי אחרת, וכך טענתי: אם אתה 'שוכר אותו' לפי שעות, הרווח 'פקיד מדינה'. מה יעשה? יגיע בשעה המדוברת, יקרא כמה שורות בגמרא, יפטפט קצת, יחמוק החוצה, ואח"כ גם יתווכח ויטען שהיה כל הזמן... לעומת זאת אם אתה מגדיר לו יעד, והופך אותו ל'קבלן' על משימה זו, הוא יקח אחריות, וידאג שהיא אכן תבוצע.

ובכן, המלצתי, שהמבצע יהיה רק על תוכן ולא על זמנים. הבה נקנה להם מחברות

"אנשים לא מתחברים ללימוד דרך הגדרת שעות. הם מתחברים לתוכן, ליעד, למטרה"

ועטים, ונגדיר יעד: כל בחור, כל יום, מסכם בכתב את מה שלמד היום בסדר א'. והרי כמובן, שבשביל לכתוב - הוא יצטרך גם להגיע לסדר, גם ללמוד, וגם להבין. ואם הוא צריך עזרה בכתיבה? אז נעזור לו.

והעיקר, שלא ניכנס ל'נערווין' על הפרטים הקטנים: "ואם הוא יעשה את זה בשעות משלו? ואם הוא כשרוני ויגמור ברגע? ואם הוא יעגל פינות?..." אלו סתם פחדים. נכון, אחד או שנים ינצלו אותנו, אבל המבצע יסחוף את הלבבות, ויכניס 'פייער' (-אש) לבית המדרש.

התעורר דיון ערני, ולבסוף החליטו לתת צ'אנס להצעה שלי.

והתוצאות? הצלחה מסחררת בס"ד! עשינו פרסומת ואוירה מתאימה, הבחורים 'הסתערו' על החומר הנלמד, התרכזו, הבינו, כתבו, קיבלו סיפוק עצום, ולבסוף יצאנו ברוב פאר ל'סעודת סיום המבצע', כיד המלך, כשהתוצאות מוסיפות להדהד בבית המדרש לאורך זמן.

וכאן מגיע 'הדובדבן שבקצפת': גם מבחינת שעות נוכחות - הרווחנו בגדול. לא רק שהבחורים היו בפנים רוב זמן הסדר, ולמדו בחשק ובעירנות, חלק מהם אפילו... הגיעו 10 דקות לפני תחילת הסדר. (לפירוט נוסף לגבי 'מבצעים' - ראה בספרי 'שתולים בבית השם' פרק יא-יב).

מה ניתן ללמוד מהסיפור? אנשים לא מתחברים ללימוד דרך הגדרת שעות. הם מתחברים לתוכן, ליעד, למטרה. תן להם את המהות, הגדר להם את היעד, תלהיב אותם. ולבסוף, המסגרת - גם היא בוא תבוא. כי כשיש עבור מה להגיע, הם כבר ידעו מתי להגיע!

■■■

והנה הוכחה מדיון מקביל בעולם הכלכלי: אחת השאלות המרכזיות בעולם הניהול הכלכלי היא, כיצד מייצרים תמריץ נכון לעבודה יעילה. מבנה ההעסקה המסורתי, מושתת על מודל של "שעות עבודה". במודל זה, העובד מתוגמל בעיקר על עצם שהותו במקום העבודה ובחתימת שעות נוכחות, כך שאין לעובד מניע להגדיל את התפוקה, או לסיים את המשימה במהירות. הזמן הופך לעיקר, והתוצאה - למשנית... לעומת זאת, מעבר למודל של תשלום לפי ביצועים ותוצרים מוגדרים - מביא לתוצאות מרשימות.

תלמודא

מושג תלמודי אחד

א. י. פ.

בגדר 'לא תשחט על חמץ'

בשבוע שעבר הבאנו את חקירת רבותינו האחרונים (ראיתי מביאים בעניין זה בשם ה'שפת אמת') האם איסור 'לא תשחט על חמץ' הינו איסור **מאיסורי הפסח** או **מאיסורי החמץ**. ההבדלים יהיו במקרים שבהם אין איסור חמץ בכך (כגון פחות מכזית) או שהזבח לא כשר. ולפי הפשטות בוודאי שהאיסור הוא איסור בהלכות הפסח.

והנה בדעת הרמב"ם לכאורה ישנה סתירה. דהנה זה לשונו בהלכות קרבן פסח (פרק א' הלכה ה'): "השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו - לוקה. שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי, שלא יזבח הפסח והחמץ קיים. אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבתו - הרי זה לוקה, והפסח כשר". וב'שפת אמת' כתב דלדעת הרמב"ם צריכין כזית משום ששייך הוא איסור שחיטה על החמץ לדין 'תשביתו' שנאמר בכזית (ראה בגמרא ביצה ב, א), וממילא ברור שגם איסור 'לא תשחט' מותנה בכך שהחמץ יהיה בשיעור כזית.

וכאן צריך לומר שמדברי הרמב"ם מראשית הלכה זו נראה שהסכים ליסוד זה. שהרי הדגיש כי האיסור לשחוט פסח על החמץ נאמר דווקא כאשר החמץ "ברשותו" (היפך הגמור ממה שלמדנו בגמרא שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם נדרש שיהא בעזרה או שמא אף מחוץ לחומה - אך "ברשותו", היינו ביתו, בוודאי לא שמענו). וחזיתי למהר"י קורקוס שכתב כי הרמב"ם סבור כפי שלמדנו בגמרא בהמשך (וכפי שרמזנו ממנה להכריע חקירה זו) כי איסור חמץ נאמר "ברשותו" דווקא ולכן רק בכך יעבור על זה.

ומובן גם מדוע הרמב"ם סיים הלכה זו ש"הזבח כשר" אם שחט על החמץ, אף שנוקטים אנו ש'אי עביד לא מהני' [אם עושה - דבר האסור - לא חל. גמרא תמורה ה, ב] אך יש לומר לפי שיטתו דשפיר כאן מהני משום שאיסור זה הוא איסור בהלכות חמץ, לא בהלכות הפסח, ומבחינת קרבן הפסח אינו מוגדר כקרבן פסול, שהתורה לא אסרה את פעולת ההקרבה, ואינו אלא איסור חיצוני, ועל כן אין בו כדי לפסול את הקרבן כלל וכלל (ראה שער המלך פ"ג הלכה י"ט מהלכות גירושין שבמקום שהתורה לא אסרה את עצם המעשה, כגון שחיטה בשבת שאיסור חיצוני גורם, לא אמרינן 'אי עביד לא מהני'. ראה שם שהביא להקיש זאת גם לענייננו). והבן.

בעת נעילת שער

והנה הוא נכנס לבית-החולים בבגדי לבן, כמו מלאך מן השמיים...

סיפר הרה"ג רבי יעקב שיש סיפור מופלא על אשה חילונית העובדת כאחות במחלקת יולדות בבית החולים 'איכילוב', שסיפרה את הדברים בעצמה, בפיה ובמילותיה. למרות שבמשך השנה אינני פוקדת את בית הכנסת, בתפילת נעילה אני מקפידה תמיד ללכת לאחד המניינים הציבוריים בתל-אביב, ולהשתתף בתפילה.

לשם כך אני מבקשת מהנהלת בית החולים שישחררו אותי מעבודה בשעה זו, כדי שאוכל להתפלל. ההסכם הזה פעל שנים רבות, אבל בשנה האחרונה הודיעו לי מבית החולים שאין להם שום אפשרות למצוא מחליף, ואהיה חייבת להגיע לעבודה גם בזמן תפילת נעילה.

ניסיתי שוב ושוב, אך לא הצלחתי, מספרת האחות, והתפללתי לאלוקים שיעשה לי נס שאוכל להתפלל.

בלית-ברירה הגעתי לעבודה, והנה מגיעה אשה ללידה. גם בעלה נכנס, 'והיה נראה כמו מלאך, כי הוא היה לבוש בבגד לבן (קיטל)'... היה נראה לי שאני מכירה אותו מאיזשהו מקום, אומרת האחות. פניתי אליו וניסינו לברר מהיכן אנחנו מכירים ובשלב הראשון לא הצלחנו.

***

בין-לבין שמע הבעל שהאחות המשוחחת עימו השתדלה במשך השנים להתפלל נעילה במנין ציבורי. ואז הגיע הרגע המפתיע. 'את יודעת מי אני?' - שואל הבעל; 'אני החזן שמתפלל תמיד את תפילת הנעילה במנין בו את מתפללת; גם הפעם הייתי צריך להתפלל שם כחזן, אבל קראו לי להגיע בדחיפות לבית החולים, כי אשתי צריכה ללדת' - - -

האחות נכנסה להלם ולאלם. היא לא האמינה ששמעו אותה מן השמים, והביא את החזן עד לבית החולים. אבל זה לא נגמר.

'אני מוכן להתפלל כאן בקול, בדיוק כפי שאני עושה במנין הציבורי', הודיע הבעל-החזן. והאחות לא יודעת מה נעשה איתה... היא התפללה לה' שיסייע בידה להתפלל נעילה, והנה החזן מגיע אליה, ישירות למחלקת היולדות, והיא יכולה להתפלל.

ואילו הבעל לא המתין רגע, אלא נעמד לפני הקיר והחל להשמיע קולו בתפילה. ומה קרה עכשיו? - רופאים ואנשי הצוות הרפואי שעמדו בחוץ, שמעו את קול התפילה, ונכנסו פנימה, ו...הצטרפו לתפילת נעילה.

האחות מספרת שההתרגשות שלה עברה כל גבול, בראותה ממש בעיניה כיצד הקב"ה האזין לתפילתה והביא את החזן היישר אל המחלקה בבית החולים.

***

התובנה הזו צריכה להיות קבועה בלבנו. לא-פעם קורה שאדם נקלע למצוקה, והוא זקוק לסיוע של ממש. והנה, למרות שמדובר ביהודי שבמשך כל שנותיו התחזק באמונה ובבטחון, ויש לו מושג בעניינים אלה, אבל כשבאה אליו הצרה רח"ל, והאמונה באלוקים אמורה להוציא אותו מההרגשות הלא-טובות, דווקא אז עולות במוחו מחשבות בסגנון 'לאדם כמוני לא ישמעו מן השמים; הרי אני חוטא ופושע (ונדגיש בדגש חזק שיתכן מאוד שהדברים כלל אינם נכונים, והאמת היא שהוא ירא-שמים), וכיצד אוכל לבטוח בהשי"ת בעת צרתי'? אז הנה בא הסיפור הנ"ל וממחיש לו שגם לאשה שאינה שומרת מצוות, אבל בוטחת באלוקים, ומתפללת אליו, שומעים מן השמים. אז לך לא ישמעו?!

(על-פי ביטאון שכונת רמת אלחנן 'קול ברמה', מאת ידידנו סופר הבית היהודי רבי משה-מיכאל צורן שליט"א, גיליון 415)

לתשומת-ליבכם!

מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את הגיליון למייל ללא תמורה בשליחת דוא"ל לכתובת:

abyisrael@gmail.com

"דרכו" - חינוך עם נשמה ובגובה-העיניים. פלא' לרכישה: 0504116867 (אין להשיג בחנויות)

מלווה מלכה
אקטואליה מזווית יהודית

עוצו עצה ותופר

סיפורו הפחות-ידוע של הניגון 'עוצו עצה ותופר' שהפך מזוהה עם המאבק של עולם התורה בגזירת הגיוס המאיימת לכלותו

במהלך כינוס השלוחים של חב"ד ב'770' שבניו-יורק, שנערך בשבוע האחרון, הציג המנחה את 1,600 שליחי חב"ד בארץ הקודש, ואו-אז פרצה התזמורת, בראשה החצוצרה, בניגון סוחף של 'עוצו עצה ותופר'.

בידוע, הוא כי הרבי זצ"ל חיבב את ניגון זה, שהושר פניו לראשונה בחג שמחת-תורה תשל"א. ניגון זה מתקשר גם עם העובדה שפסוק זה נאמר מיד לאחר תפילת 'עלינו לשבח' מידי בוקר.

אולם בניגוד למה שאולי חושבים רבים, אין מדובר בניגון חבד"י עתיק, כמו 'צמאה' ואחרים.

ניגון מלובלין

"עֲצוּ עֵצָה וְתֻפָּר.. כִּי עִמָּנוּ אֵ-ל" הפסוק הנצחי מספר ישעיהו, אותו ציטטו יהודים מכל הדורות, כפסוק של חוסן וביטחון כנגד האויבים הקמים עלינו לכלותנו, והן נאמרו גם למרדכי היהודי מפי ילדי היהודים בשושן הבירה.

מי שהלחין את ניגון אנרגטי זה הוא דווקא הגאון האדיר רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין - מייסד ישיבת חכמי לובלין והוגה מיזם הלימוד של הדף היומי. את ניגון זה היה שר תדיר בפני תלמידיו.

כה ספד לו מורינו רבי יצחק מאיר הכהן לוין זצ"ל - נשיא "אגודת ישראל" בפולין, עת הובא ארונו למנוחת-עולם בירושלים בחודש אלול תשי"ח:

"... לא נשכח לעולם את מידת התקשרותו בכל לבו ונשמתו ברעיון אגודת ישראל ואת מידת פעליו למענה. במיוחד הפיח והחדיר באגודת ישראל את רוח לימוד התורה, את השירה ואת הזמרה, את השמחה, ההתלהבות והבטחון העצמי, במאבקנו למען רעיוננו! הוא היה אדם מלא שמחה בכל ימיו ועד יומו האחרון, ובכל עת צרה ידע לפסוק את פסוקו, כגון "גם זה יעבור". לאחר כל אסיפה רגיל היה לרדת ישר מהבמה אל תוך הקהל וסחף את הקהל כולו לריקוד ושמחה. הוא לימד אותנו לשיר ולשמוח ושרשרת של שירים בפיו: "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך, אשרי אדם עוז לו בך", או "עוצו עצה ותופר דבר דבר ולא יקום כי עמנו א-ל", או "וטהר לבנו לעבדך באמת" או "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", ולכל שיר מנגינה חדשה משלו. אם נשאר משהו משירים אלה ומשמחה זו כיום, הרי זה מאז החדיר הוא את השמחה באגודת ישראל. כמה חבל שכל זה נפסק...". (ספר "אמרי דעת" חלק ב')

ויהי בימי עמנואל

בימי 'פרשת עמנואל', שיר זה הפך להמנון המחאה נגד שלטון בג"ץ הדורסני שרצה לכפות על ההורים בעמנואל לקבל ילדים שלא לרוחם למוסדות, אלא שהפעם 'הלבישו' על הניגון הנודע מילים אחרות, וכדלהלן:

בית-המשפט בישראל/ על ציבור יראי ה' מתנפל/ בילדיו הוא מתעלל/ בערכיו הוא מזלזל/ ואת זכויותיו הוא שולל

כולם עם תושבי עמנואל/ שם-שמים לא נחלל/ נלך לכלא ונהלל/ נקרא לה' ונתפלל/ עד שיביא את הגואל

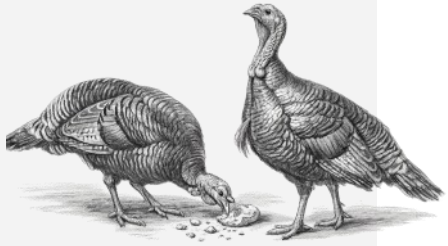
בעת האחרונה הפך שיר זה ל'המנון' המחאה הציבורית האדירה של כלל מקהלות הציבור החרדי נגד מעצרי בני-הישיבות עמלי התורה ב"מדינת היהודים". בתהלוכות של המשוחררים מושר שיר זה בלהט רב.

המילים, שנכתבו ונשמעו כבר בימי גזירת המן על היהודים, מקבלים משמעות אקטואלית בכל גזירה חדשה של שונאי היהודים

הינדיק

משפט שבועי לשדרוג התקשורת הבינאישית מתוך הספר החדש "הינדיק"

"נקודה למחשבה: כיצד אנחנו מגיבים לאדם המצוי בשעת 'הצפה רגשית' ושח את מועקותיו בפנינו: באופן 'טכני' או באופן 'רגשי'?

חדש! "הינדיק" - המדריך המלא לשדרוג התקשורת הבינאישית. פלא' לרכישה: 0504116867 (אין להשיג בחנויות)